

L'EDUCACIÓ FÍSICA I L'ESPORT: PER UNA COEXISTÈNCIA PACÍFICA

Javier Olivera Betrán, Professor d'Història i Sistemes de l'Educació Física de l'INEF de Lleida

Introducció

Per a cadascú de nosaltres, és habitual trobar-nos, els caps de setmana, amb uns espectacles on uns homes corren, s'empaiten, cauen, s'engrapen, a l'encaç d'un objecte esfèric que manipulen i colpegen. El públic resta paralizat davant de les pantalles presenciant les petites imatges en moviment, expressant espontàniament la seva alegria o desil·lusió a l'unison davant les accions que se li presenten. Els actors d'aquest espectacle corren, salten, colpegen, llancen, forcegen, s'escapoleixen vers un objecte en moviment i els espectadors s'emocionen en seguir aquestes accions i, sovint, aquestes generen agressivitat i fins i tot violència. Estem davant el fenomen social més important d'aquest segle: **l'esport**.

Ens trobem davant un fet transcultural; des dels pobles més remots fins als nostres dies s'han efectuat pràctiques esportives que trascendeixen la diversitat de sistemes polítics, socials i econòmics. Però, ¿què és allò que ens fa acudir de grat i amb passió a aquests conflictes simbòlics?, ¿per què els seus protagonistes més destacats són considerats com autèntics herois nacionals?

¿quina és la causa per la qual la majoria dels nens en les seves estones lliures juguen amb fruïció i interès als jocs esportius moderns?

La funció social de l'esport és enorme i és necessari cercar les raons de la seva popularitat dintre de la societat de masses; J. Huizinga¹ i R. Caillois² tipifiquen l'esport com una modalitat de joc caracteritzada, principalment, pel seu tret agonístic o competitiu i han destacat el lloc que ocupa en la història de la cultura.

D'altres autors des del punt de vista de la psicoanàlisi assenyalen el caràcter mític i simbòlic de la representació esportiva; l'esportista s'aventura per si mateix com espectador per identificació en el laberint que marca el terreny de joc, amb els seus trets esquemàtics, i la reglamentació més o menys complexa de l'esport del qual es tracti, i rep el premi si és capaç d'arribar victoriós al final. El punt de vista de la identificació és utilitzat per C. E. Ashworth³ per a assenyalar el caràcter de desfogament de les frustracions i hostilitats que engendra l'actual societat de masses, en permetre la descàrrega de l'agressió acumulada per l'espectador en la figu-

ra de l'oponent de l'esportista que és objecte d'aquesta identificació. En qualsevol cas, l'elevació de determinats esportistes al rang d'ídols populars amb el mateix estatus que les estrelles del cinema i la cançó o el líders polítics, demostra la profunditat d'aquesta identificació popular i el lloc que ocupa l'esport dintre de l'anomenada civilització de l'oci.

D'una banda però, ens trobem un grup de nens que a l'àmbit escolar i dins del context de la classe d'Educació Física estan fent esport, amb unes directrius didàctiques i sota uns supòsits educatius; és el que anomenem esport educatiu; és a dir, l'esport com un mitjà de l'Educació Física que, al seu entorn, participa de l'educació integral de l'individu. És indubtable que l'esport és una activitat tremendament popular i el nen no se n'escapa, sinó que és estimulat sistemàticament pel seu entorn i pels mitjans de comunicació social que ressalten, ponderen i s'entusiasmen davant de qualsevol gesta esportiva, el nen, que pertany a aquest context, participa activament d'aquest procés i, així, és fidel seguidor d'algun equip amb el qual s'identifica per raons de fi-

losofia, de joc, culturals, geogràfiques, etc.; té els seus herois particulars i tendeix a imitar tot el que veu i coneix d'aquest esport-espectacle en el seu temps lliure, optant per aquest model, sovint passional, deslleial i violent.

Encara existeix però, una altra categoria, enquadrada genèricament en aquest concepte anomenat esport, que respon a estímuls primigenis i socials per a la pràctica recreativa de jocs esportius per part de la població, amb l'objecte de sentir plaer pel moviment, divertir-se, mantenir l'eficàcia motriu lluitant contra la involució biològica, i socialitzar-se a través de les pràctiques esportives; és l'esport recreatiu, d'oci, practicat a les societats de consum per milions de persones que confien en els valors terapèutics i preventius de l'esport en la lluita contra les malalties modernes ("stress", obesitat, artrosi, etc.). Una gran part d'aquests esportistes es transformen en esportistes passius en els espectacles esportius de la setmana.

Però, què és l'esport? ¿Representen les categories descrites el mateix esport? ¿Quines diferències existeixen entre elles? ¿Pot ser l'esport un mitjà de l'Educació Física i per tant tenir valors educatius? Les preguntes se'ns agombolen i hem d'establir un procés racional a fi i efecte de ser metòdics i rigorosos; en aquesta línia i en l'àmbit d'aquest treball, presentarem una anàlisi etimològica i conceptual per arribar a una valoració globalitzadora de l'esport educatiu.

Consideracions etimològiques del terme esport

L'origen més primigeni del qual es té constància escrita apareix en llengua provençal⁴ en un poema de Guillem VII d'Aquitània (1071-1127) el mot "deport" amb el significat de diversió; aquest substantiu i el verb "se depor-

ter" tenen, gairebé sempre, el sentit de diversió, esbarjo.

A Espanya⁵ la forma verbal "deportarse" apareix per primera vegada en el "Cantar de Mio Cid", que data de 1140, amb el significat de divertir-se. La forma "deportar" que establia una relació parella amb "depuerto"⁶ en el sentit de jugar, diversió, va caure aviat en desús, essent substituïda per aquesta darrera que sobreviu durant tot el segle XIII amb la significació genèrica de diversió, entreteniment. El mot "depuerto" desapareix a finals d'aquest segle, essent substituït cap el 1440 pel terme actual "deporte" (esport) que és un provençalisme derivat de "deport", amb la mateixa significació que aquell. A partir d'aquesta data, el terme apareix i desapareix capriciosament en la llengua literària, fins que a finals del segle XIX s'imposa com un calc semàntic de l'anglès "sport", obtenint en la nostra llengua actual una doble naturalesa: des del pla de l'expressió, "deporte" és un cultisme (és la mateixa forma dels segles XV i XVI); però des del pla del contingut "deporte" és un estrangerisme, ja que és un calc semàntic de l'anglès "sport" amb la significació de "recreació, passatemps, plaer, diversió o exercici físic, generalment a l'aire lliure" com ho defineix de forma incompleta el "Diccionario de la Lengua Española".⁷

La paraula anglesa "sport" que deriva de l'antic francès "desport" amb la significació precisa de "deporte" (esport), és a dir, passatemps, diversió, afecció, passió, venia a representar el resorgir del moviment esportiu anglès del segle XIX que desenvoluparen els alumnes de les "Schools" angleses, organitzant exercicis esportius, jocs, competicions per iniciativa pròpia i creant regles de competició, així com lleis tàcites de comportament cavalleresc, fins que uns educadors tornaren a descobrir el valor de l'esport competitiu i revaloritzaren d'aquesta manera el significat de la paraula "deporte". Amb el resor-

giment de la idea olímpica i l'organització dels Jocs Olímpics, l'esport es va internacionalitzar.

Resumint, el contingut semàntic del camp "deporte" es fonamenta des de la primera etapa fins a finals del segle XIX en la pertinença constant del tret "recreación", mentre que a l'etapa final –segle XX– gira entorn del senema "activitat competitiva amb exercici físic i que es realitza amb esportivitat".⁸

Algunes precisions històriques sobre l'aparició de l'esport modern

L'esport modern sorgeix quasi d'amagat i en el si de les institucions escolars britàniques, com una pràctica organitzada i dirigida pels propis alumnes. És difícil situar amb precisió el naixement de l'esport a Anglaterra, ja que el fenomen sofreix una evolució estructural important des de finals del segle XVIII fins a finals del segle XIX. En aquest procés es poden distingir segons Ch. Pociello⁹ quatre fases successives:

1. Una fase de foment de les pràctiques populars amb el patrocini i organització de carreres o combats per part dels nobles i "gentlemen" (a partir de 1760).
 2. Una fase d'aparició dels esports individuals i col·lectius específics, en els diferents col·legis (de 1820 a 1860).
 3. Un període de reglamentació dels esports i de creació dels "clubs", necessaris per al desenvolupament de les trobades entre col·legis (1850-1870).
 4. I, finalment, un període de divulgació limitada dels esports col·lectius a les classes populars (1880-1890).
- És sabut que poc després (1896) Pierre de Coubertin restaurà els Jocs Olímpics a Atenes, començant el procés d'internacionalització del moviment olímpic i en suma de l'esport, el seu contingut bàsic.

L'esport sorgeix d'un moviment espontani dels alumnes, en funció d'una apropiació i adaptació per part dels col·

legials de certes pràctiques de la seva època (cricket, carreres, futbol-rugbi). Ch. Pociello¹⁰ parteix de la hipòtesi que el professorat no accedeix en principi a aquestes "pràctiques", per accedir-hi després, ja que els directors dels centres i, especialment Thomas Arnold (1795-1842) en rugbi, estan preocupats pel restabliment de la disciplina en els col·legis; un mal endèmic en aquella època. La direcció i el professorat dels diferents centres comencen a entreveure les possibilitats de les pràctiques esportives en el marc d'una reforma educativa, instaurant l'autogestió a l'esport; així doncs, Ch. Pociello¹¹ afirma que "podem considerar que el desenvolupament de l'esport en rugbi, es deu al preu que Arnold va haver de pagar per a assegurar la cooperació dels alumnes en els establiments escolars i per a obtenir el manteniment de la disciplina".

Més endavant, els pedagogs anglesos ressaltaren el valor educatiu de l'esport. Quasi paral·lelament, als Estats Units d'Amèrica el YMCA (Young Men Christian Association) a partir de 1866 i a través de Clark Hetherington i Thomas Dennison Wood, presenten l'esport com a mètode de l'Educació Física, amb la idea de substituir a l'antiga gimnàstica d'origen suec. En el continent europeu l'aparició de l'esport i el seu intent de disputar a l'Educació Física tradicional un lloc a l'edifici pedagògic de l'activitat física, es produeix amb posterioritat.

Aproximació al concepte d'esport

A l'hora de conceptualitzar el terme "esport" ens trobem amb la dificultat de l'enorme nombre de definicions que intenten delimitar l'esmentat fenomen social. L'estudi històrico-semàntic del terme, la seva etimologia, ens indica, segons els autors consultats,¹² que el terme ha estat generalment lligat, al llarg de la seva trajectòria, al concepte

de diversió, essent molt inferior la utilització del concepte d'exercici físic, contràriament al significat modern, si bé aquest no ha renunciat del tot a l'històric.

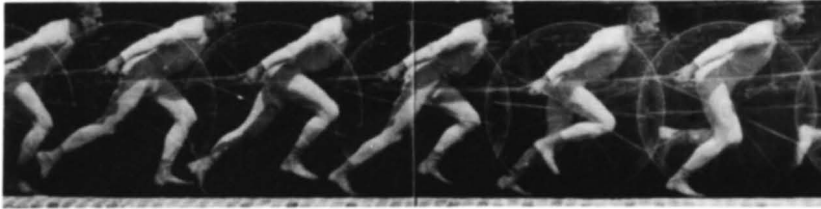
Amb l'objectiu d'aproximar-nos a un concepte tan universal i polissèmic com el que ens ocupa, remetrem, en primer lloc, a l'estudi efectuat per Maximiano Trapero;¹³ aquest autor utilitza les definicions de la *Real Academia de la Lengua* en la seva edició de 1970 (DRAE-70), el *Diccionario Ideológico de la Lengua Española* (DILE), el *Diccionario del uso del español* (DUE), el *Diccionario crítico etimológico de la Lengua Castellana* (DCELC), el *Diccionario del lenguaje usual*, de l'editorial Santillana, i les definicions de J.M. Cagigal, F. Valserra i A. Karag (*Diccionario de los Deportes*), del resum del qual -veure quadre nº 1-,¹⁴ podríem seleccionar els trets fonamentals que s'utilitzen per a definir el concepte esport:

- Activitat humana.
- Subjecte a regles.

- Amb exercici físic.
- Competitiu.
- Recreatiu.
- Amb esportivitat (desinteressat i noble).

A continuació a través del concepte nuclear de "recreació", que, com hem vist, és el concepte dominant fins al segle XIX, M. Trapero realitza l'estructura lèxica del camp semàntic "deporte" a l'actualitat¹⁵ amb la finalitat d'ordenar les paraules que suggereixen la idea "deporte" (Per exemple: Esport, joc, diversió, futbol, pilota, campionat, Federació, etc.) ja que la relació que existeix entre elles no correspon a un mateix nivell lingüístic; no totes s'estructuren, funcionen i s'oposen a la llengua de la mateixa manera, en base a la idea del feix associatiu de Saussure que fou la que va donar origen als famosos camps lingüístics.

Resumint, podem dir que el paradigma lèxic del camp semàntic "deporte", s'ordena en una sèrie de subgrups que representen dintre de cadascun, una certa homogeneïtat funcional i semàn-

Quadre 1
(M. Trapero, 1979)

DEFINICIONS D'ESPORT

	"activitat"	"recreació" ¹	"a l'aire lliure"	"amb exercici físic"	"subjecte a regles"	"competitiu"	"metòdic"	"que procura un perfeccionament físic"	"desig de vèncer"	"desinteressat"	"higiénic"	"espontani"	"voluntari"	"individual"	"col·lectiu"	"en competició pública"	"per expansió de l'esport"	"noble"
DRAE-70	+	+	(+)	+	+	+			+					(+)	(+)	+		
DILE	+	+	+	+														
DUE	+	(+)		+	+	(+)												
DCELC	+		(+)	+														
Dicc. Santillana ²	+			+	(+)													
Cagigal	+	+		+	(+)	(+)	(+)			+		+	+					+
Valserra	+			+				+		+	+						+	+
A. Karag	+			+		+	+	+										

1 Considerem com un únic tret de contingut, "recreació", les definicions de "deporte" (esport) a través de "recreació, passatemps, plaer, diversió o joc".

2 Ens referim al *Diccionario del lenguaje usual* de l'Ed. Santillana.

3 El signe (+) indica que aquest tret no s'assenyala com a fonamental en la definició respectiva, però que pot actuar com a virtual.

tica que es constitueix en quinze grups funcionals i que cadascun d'aquest té una sèrie de dependències i relacions amb els altres grups.

Un altre autor, R. Thomas,¹⁶ realitza un altre estudi del camp semàntic "deporte" partint d'un buidat conceptual el resultat del qual és que existeix un nucli comú en el que coincideixen els diversos autors consultats: l'esforç físic.

Una anàlisi del contingut dels textos dels principals autors que han tractat l'esport, segons la selecció de R. Thomas podrien ajudar a precisar millor aquest espai semàntic del concepte "deporte" i llurs relacions amb les ideologies. El terme no representa, doncs, el mateix sentit per a tothom i aquesta polisèmia és l'origen de concepcions contradictòries.

Seguidament abordarem el concepte d'esport partint d'un enfocament cul-

tural en el qual es polaritzen en un quadre¹⁷ les dimensions de l'activitat humana: joc, no joc, treball i oci (no treball).

L'esport sota aquest enfocament antropològic¹⁸ és una activitat física exigent, competitiva i agressiva sotmesa a definicions i reglaments constrictius que en qualsevol marc històric-cultural assoleix dimensions de conflicte social (associació simbòlica, guerra-esport) i en la seva composició entren proporcions variables de joc, treball i oci.

Finalment, exposarem la definició conceptual recollida en el manifest sobre l'esport¹⁹ "tota activitat amb caràcter de joc, que adopti forma de lluita amb si mateix o amb els altres, o constitueixi una confrontació amb els elements naturals. Si l'esmentada activitat implica competència, sempre s'haurà de realitzar amb esperit esportiu; sense "joc net" no hi pot haver es-

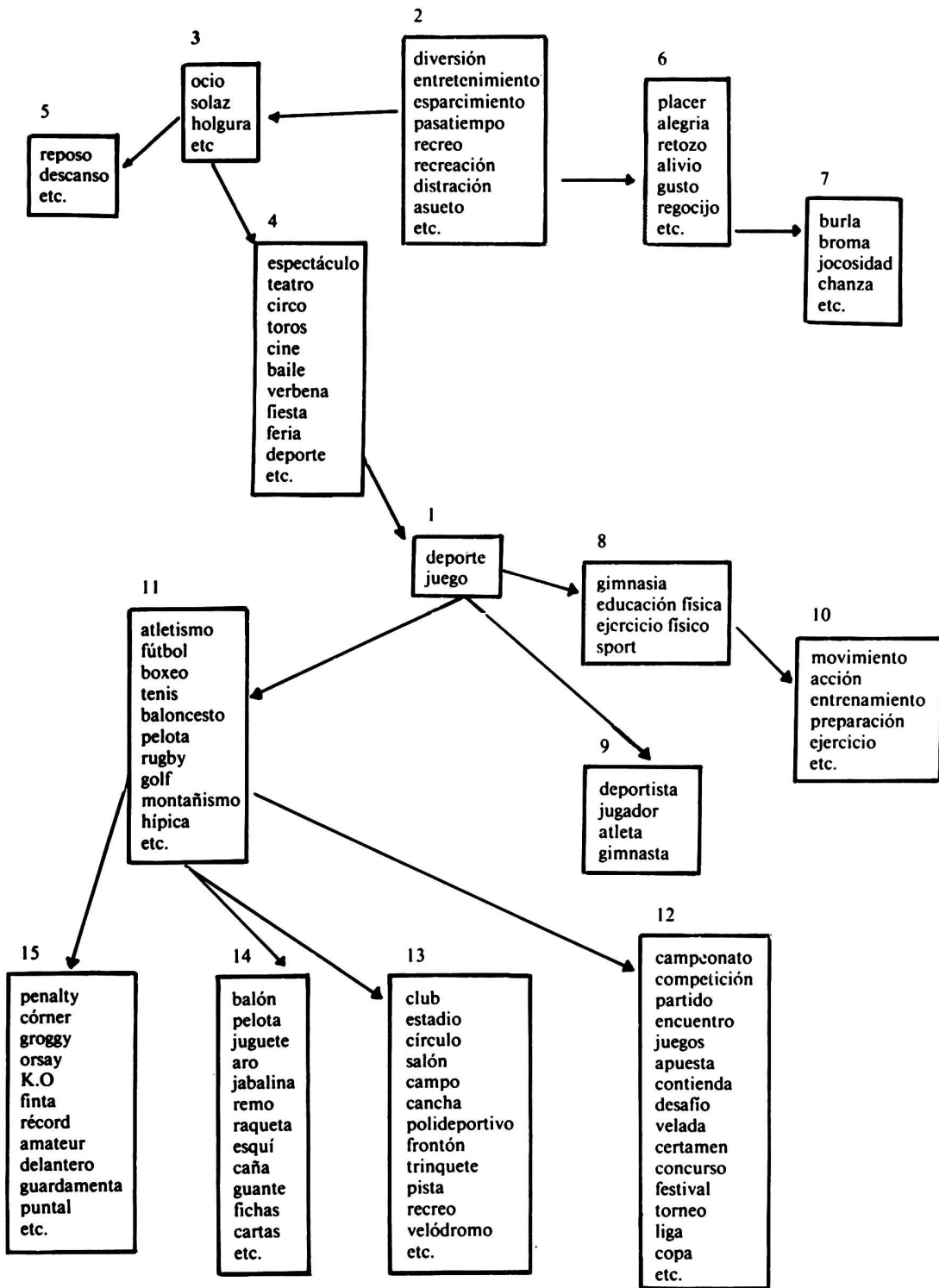
port. L'esport així definit constitueix un notable mitjà d'educació".

A arrel de les anàlisis conceptuals que hem estudiat, ressenyarem els elements més destacats de cada enfocament:

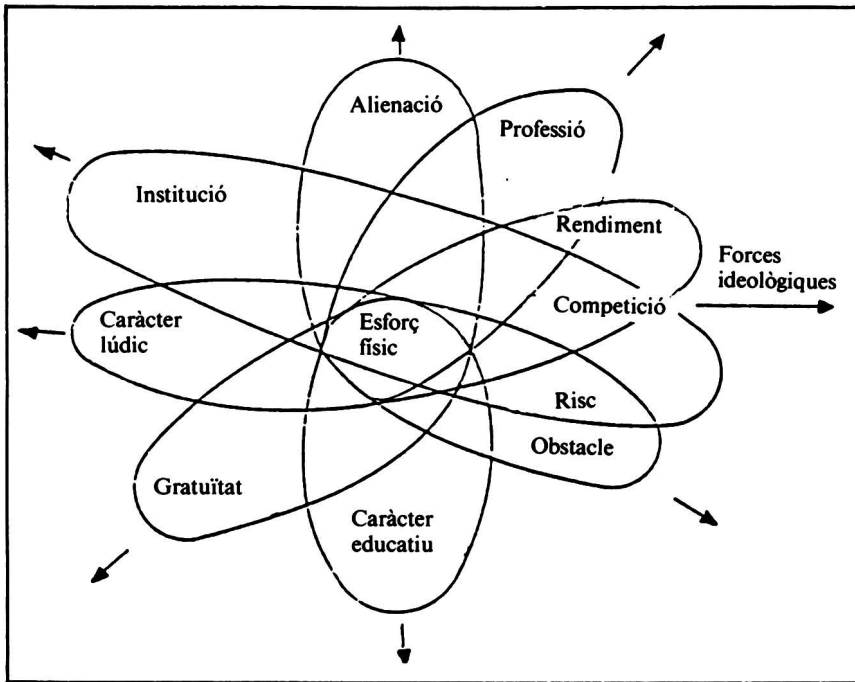

Cuadro 2
(M. Trapero, 1979).

ESTRUCTURA LÉXICA DEL CAMPO SEMÁNTICO "DEPORTE" EN LA ACTUALIDAD

Quadre 3
(R. Thomas, 1982)

Així, en el buidat efectuat per M. Trappero apareixen els següents trets com a més significatius:

- Recreació.
- Exercici físic.
- Competició.
- Subjecte a regles.
- Amb esperit noble.
- Activitat humana.

R. Thomas en la seva aproximació al concepte "deporte" parteix d'un nucli comú:

- Esforç físic
- per seguir esmentant d'altres paràmetres com:

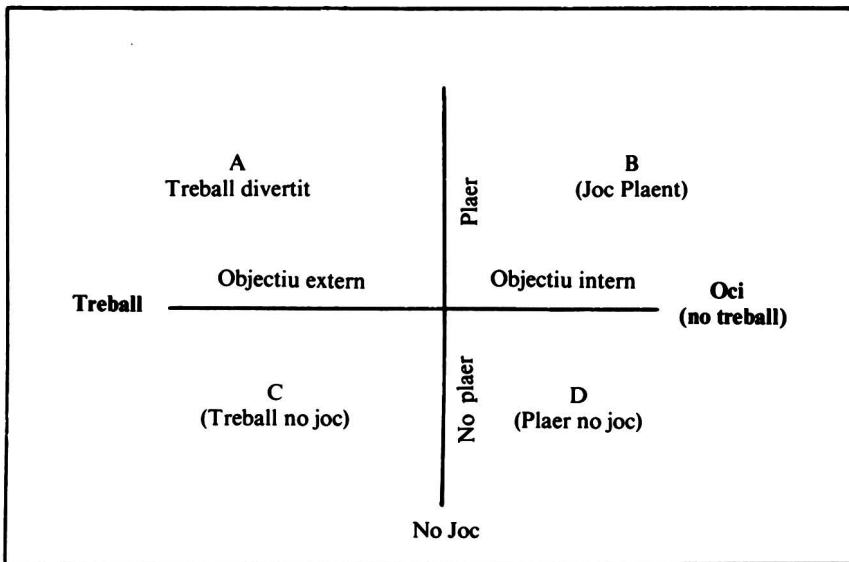
- Competició.
- Rendiment.
- Lúdic.
- Institució.
- Educatiu.
- Obstacle.
- Alienació.
- Risc.
- Professió.
- Espectacle.
- Voluntari.

K. Blanchard i A. Cheska en el seu enfocament cultural antropològic destaquen que esport és:

- Activitat física.
- Competitiva.
- Reglamentada.
- Conflicte social.
- Joc.
- Treball.
- Oci.

Finalment, en el manifest sobre l'esport de la CIEPS i la UNESCO, es recull que esport és:

Quadre 4
(Blanchard - Cheska, 1986)

- Joc
- Activitat Física
- Lluita contra
 - un mateix
 - els altres
 - obstacles naturals
- Competició
- Esperit esportiu (inclou el terme "joc net")
- Educatiu

Els 31 trets ressenyats, els podem estructurar en deu grups en funció dels següents criteris: 1) recerca de trets característics, caps de grup; 2) freqüència d'elecció en els diferents autors treballats; 3) que tinguin coherència interna. Així tenim els següents grups definitoris (entre parèntesi el nombre de vegades que apareix aquest tret a les quatre aportacions estudiades):

1. JOC (4)	2. EJERCICI FÍSIC (4)
• lúdic	• activitat física
• recreació	• esforç físic
3. COMPETICIÓ (4)	4. REGLAT (2)
• lluita	• en ser un joc es sobreentén que és reglat, ja que no s'explica el joc sense unes normes mínimes.
• conflicte	
• obstacle	6. INSTITUCIÓ (1)
5. ESPERIT ESPORTIU (2)	
• joc net	
• noble	8. RENDIMENT (2)
7. RISC (1)	• Treball
	• professió
	• espectacle
	• alienació
9. EDUCATIU (2)	10. OCI (2)
	• voluntari

Segons l'estudi conceptual realitzat, observem que l'esport posseeix cinc trets estructurals, dels quals tres: joc, activitat física i competició, apareixen de forma clara i sistemàtica en els quatre enfocaments escollits; els altres dos trets: reglat i esperit esportiu, es ressenyen com a trets estructurals d'una manera implícita en dos enfocaments, i en els altres de manera explícita. D'altra banda, apareixen amb una freqüència única dos conceptes en el mateix enfocament (R. Thomas): risc i institució, que els interpretem com a trets estructurals, bé que amb una mínima elecció i que posteriorment justificarem.

Finalment, i al marge de les característiques bàsiques de l'activitat, se'ns mostren tres àmbits d'actuació, amb una freqüència de dos aparicions cadascun: rendiment, educatiu i oci; i que representen els tres grans camps d'actuació de l'esport institucionalitzat.

A l'hora de reflexionar sobre els trets, institució i risc, observem que aquest

degut al factor competició, genera freqüentment risc, sobretot l'esport rendiment. Per tant, és obvi que l'esport que hem delimitat amb els trets definitoris pertinents, presenta en principi el factor "risc" degut a l'existència de l'element competició i del caràcter del seu esforç físic.

Amb el tret "institució", entrem en una valoració socio-institucional ja que l'esport com a fenomen social per excel·lència a la nostra època, mostra un marcat caràcter institucional en els tres àmbits delimitats: rendiment, educatiu i oci; amb una notable personalitat en el primer camp, però present a la resta; i és que qualsevol fenomen d'arrelament social tendeix a divulgar-se i internacionalitzar-se a través d'un procés social com a la institucionalització. Pierre Parlebas, el notable epistemòleg francès²¹ defineix l'esport com "un conjunt finit i enumerable de les situacions motrius, codificades sota la forma de competició i institucionalitzades". Parlebas entén que no es pot parlar d'esport en cap de les seves formes sense esmentar aquest tret pertinent –la institucionalització– i inclús realitza una classificació d'activitats en les quals sota els trets pertinents de: activitat motriu, codificació competitiva i institucionalització, emmarca les activitats esportives diferenciant-les de les que no ho són.

Malgrat que opino que els trets parlebasians pel concepte esport són insuficients, ja que manca d'un tret estructural bàsic com és el joc, considero que els altres trets són precisos i clarificadors i la seva gran aportació radica precisament en la necessitat de considerar l'esport com un fet social, reflectint-lo a través del paràmetre social: institució. És per això que el tret "institució" és pertinent en els tres àmbits ressenyats a través de l'estudi i representa la consideració explícita de l'esport com a fet social. Malgrat tot, la seva presència en el buidat es redueix a una sola aparició.

En conclusió i segons les dades extremes: Què entenem per esport? La resposta a aquest terme polissèmic ja és factible en funció de l'enfocament plural que hem abordat; així doncs, i d'acord amb els trets aportats, podríem dir que l'esport "constitueix un conjunt d'activitats físiques de caràcter lúdic, subjecte a unes normes, sota la forma de competició, la qual s'haurà de regir per un esperit noble –també anomenat esportiu–, que està institucionalitzat i que pot arribar fins al risc. L'esport així considerat té tres àmbits d'actuació: rendiment, educatiu i oci".

Anàlisi crítica de l'esport com a símbol social

Els orígens de l'esport modern institucionalitzat²² marquen una ruptura històrica amb els jocs esportius tradicionals, gràcies a la introducció del maquinisme industrial del qual es prenen les categories dominants (rendiment, competició, rècord, ordre, jerarquia, esforç) i del resultat del procés d'urbanització, així com la disminució del temps de treball.

Amb la creació de les federacions nacionals i internacionals, es creen unes organitzacions centralitzades i jerarquitzades basades en l'endeutament. Aquesta institucionalització de l'esport, amb les seves estructures, el seu funcionament i les idees que transmet, és el reflex de la societat capitalista que l'ha engendrat i que, al mateix temps, tendeix a desenvolupar-lo i perpetuar-lo. El club es constitueix com una cèl·lula bàsica de la institució esportiva, la que produeix i elabora la ideologia esportiva i els camps, en la seva qualitat de claus de la institució, contribueixen a la identificació nacionalista de les masses amb l'ordre establert, en el marc de coexistència pacífica entre Estats rivals.

És necessari, doncs, distingir entre activitat física i activitat esportiva; la gran diferència és la institucionalitza-

ció, és a dir, la seva organització, el seu aparell, els seus codis, els seus reglaments, els seus campionats, doncs la institució esportiva s'identifica fidelment amb els valors de la societat capitalista. L'esport és la institució social encarregada de transmetre aquests valors; com diu J.M. Brohm (1982), es constitueix en un nou aparell ideològic de l'Estat. L'atenció dels esportistes, tant practicants com espectadors –esportistes passius–, es troba desviada de les preocupacions socials, econòmiques i polítiques. L'esport, per tant, té una funció ideològica en la mesura que contribueix a modelar als individus, segons un tipus de funcionament social.

La interiorització de la lògica i els valors esportius deguts a la pràctica, suposa facilitar o reforçar la interiorització de la lògica i els valors socials. En aquest sentit l'esport participa en el reconeixement i l'acceptació de les desigualtats socials d'un sistema jeràrquic. A la inversa, també en una societat racista, l'esport podria representar una força contestatària i tractar d'actuar sobre les mentalitats i les institucions.

En un altre sentit, l'educació segons J. Ullmann²³ ha de mantenir i desenvolupar el capital "natural" (biològic i psicològic) de l'individu, condició imprescindible d'accés a la cultura; en aquest sentit l'Educació Física manté i desenvolupa recursos necessaris per a l'acció –formació–; però l'educació és també transmissió i accés a la cultura, ja que les pràctiques esportives són pràctiques socials que transmeten valors culturals, en aquest sentit l'educació ensenya pràctiques i l'Educació Física es converteix en "Educació Física i Esports", ja que l'esport s'ha convertit en un símbol social que transmet valors culturals.

Immediatament sorgeix la qüestió: ¿és possible un esport educatiu integrat en una Educació Física renovadora? L'educador és qui ha de donar a l'esport

les seves regles morals i formatives, fuggint de l'atractiu mirall de l'esport alienant de l'alta competició, i bé que som en un procés institucionalitzat, l'esport s'emmarca en institucions de caràcter pedagògic, regides per homes preocupats en aquestes tasques, els quals han de vetllar per accedir a un esport autènticament formatiu, integrat en un context més ampli anomenat Educació Física i Esport. Aquest esport s'ha de despendre del pesat llast de l'esport social convencional, el qual constitueix un mitjà transmissor de tota la ideologia de la classe dominant.

El joc i l'esport. Revisió del caràcter lúdic de l'esport

El joc és una activitat ancestral que neix amb l'home en el moment que aquest es desmarca del procés animal, iniciant d'aquesta manera una trajectòria divergent del tronc comú al qual pertanyia, ja que un cop conquerida la intel·ligència, l'home té la necessitat de jugar racionalment, per la qual cosa aquesta activitat es constitueix en una funció tan vital com la reflexió i el treball: el joc com a fenomen cultural a través del qual es crea i desenvolupa la pròpia cultura. Així veiem que a l'"homo sapiens" i a l'"homo faber" es contraposa i afegeix l'"homo ludens".²⁴

El joc ha existit sempre, l'esport no, aquest és fill del joc ja que s'inspira en les formes de jocs ancestrals anomenats tradicionals o populars. Com hem vist etimològicament i conceptual, l'esport pertany al joc; però no tot el joc és esport ja que per ser esport és necessari complir altres requisits ja esmentats; així tenim que l'esport es distingeix de:

- Els jocs tradicionals (ja que aquests no estan institucionalitzats).
- Els jocs de societat (ja que manquen d'activitat física sistematitzada).
- Ritus físics (absència de regles de competició).

Acceptant el caràcter lúdic de l'esport com quelcom inherent, és obvi que com a joc té la seva pròpia codificació competitiva, ja que no existeixen jocs sense regles i/o competició,²⁵ el que succeeix és que aquesta reglamentació que regula la pròpia competició està regida i controlada per unes institucions socials anomenades federacions, consells, ministeris, escoles, associacions, etc.; segons sigui l'àmbit d'aplicació. És a dir, l'esport està oficialitzat i dirigit, aquest tret és omès amb freqüència de les definicions i representa la constatació de ser un fet social i allò que el diferencia bàsicament dels altres jocs.

L'activitat física és consubstancial amb la pràctica esportiva i encara que el factor joc no és un element discriminador en aquest sentit, és necessari destacar que activitats considerades en molts àmbits com esport; és el cas dels escacs, no les podem ressenyar com a tals inclús malgrat la seva institucionalització, en mancar d'aquest tret fonamental que és l'activitat física.

L'esport posseeix una estructura interna equilibrada, coherent, en base als seus trets estructurals pertinents: lúdic, activitat física, competició, regles i esperit noble; i com a fet social està institucionalitzat, podent regular i controlar els edictes i formes legals de la competició a través d'aquests ens socials.

Quan la seva estructura interna està en equilibri, és a dir, que els seus trets fonamentals posseeixen el nivell de participació que li correspon, tenim l'esport autèntic perquè existeix coherència interna. Actualment està variant el nivell d'equilibri intern dels trets fonamentals i així observem que per pressions socials, ambició esportiva, professionalisme, etc., s'està sobrevalorant el factor "competició" minvant l'element "lúdic" i atorgant un caràcter diferent al tipus d'"activitat motriu"; això produeix un desajust intern que provoca externament agressivitat, violència, esforços límits, doping, alie-

nació, robotització, etc.

És obvi que segons l'àmbit esportiu en el qual ens trobem variaran els trets estructurals, així a l'àmbit de rendiment, tindrem una codificació de la competició molt estricta, regulada per les federacions i amb el propòsit de convertir-se en espectacles que generen lucre, això incrementa la passió a favor de l'element "competició", perdent importància el caràcter lúdic, la qual cosa resta, a vegades, com un mer record més o menys primigeni; l'"activitat física" esdevé exigent amb tendència clara al "risc" i el nivell de participació és selectiu i restrictiu. "L'esperit esportiu" queda marginat per l'objectiu últim: guanyar.

A l'àmbit de l'oci, la "competició" perd importància en benefici del factor "lúdic", mantenint però, una bona interacció, les "regles" són referencials i es consensuen pels participants en el moment de jugar a través del contracte ludomotor. "L'activitat física" té una orientació hedonista i de relació, amb un menor nivell d'"institucionalització"; d'altra banda, l'activitat es presenta com una opció voluntària, en la qual els participants observen el "joc net". Aquest esport és el que més s'aproxima al concepte mare del joc.

A l'àmbit educatiu, l'element "competitiu" existeix però ha d'estar en perfecta interacció amb l'element "lúdic" i l'"activitat motriu". S'interpreta l'esport educatiu com a superació, integració, equiparació i on l'afectivitat ha de constituir un element clau en el procés educatiu que es genera. La "reglamentació" esdevé més elàstica i flexible en ordre a paràmetres formatius; el respecte lleial i total de les normes, la consideració de l'adversari, el sentit d'equip i el comportament noble en el joc, són valors a implantar i que van integrats al concepte d'"esperit esportiu". L'esport de competició és, en aquest sentit, una imatge rebutjable i contraproduent per l'esperit educatiu, bé que freqüentment s'hi incorre.

Vers l'esport humanista

Amb l'estudi anterior hem intentat clarificar el concepte intrínsec del terme polissemic "deporte" (esport); bé que el bon ús de les paraules condicionarà el bon ús de les coses. És imprescindible, per tant, distingir el concepte esport en el sentit estricte i científic tal i com s'ha conceptualitzat en la nostra definició, el terme esport en el sentit vulgar, quotidià, el qual s'entén com tota activitat física o esportiva; aquest concepte i la subsegüent activitat estan en relació amb el concepte estricte i rigorós, ja que pren sovint d'aquest, esquemem lúdics i d'organització.

L'esport en sentit estricte, tal com s'ha delimitat, és creació, cultura i humanisme;²⁶ és creació de l'home per la invenció de l'escenari competitiu, per l'organització de competicions i la fundació de clubs; l'esport mateix és una producció cultural de l'home que s'oposa a la naturalesa; i és humanisme ja que l'home és el seu gran protagonista i l'implica directament així com en la seva relació amb els altres homes i l'entorn natural "domesticat". Un esport humanista serà aquell que sobrepassarà els límits polítics i farà referència als homes, la llibertat i la cultura.

Per tot això els interrogants sobre l'autèntic esport, giren entorn de l'humanisme; alguns com Giraudoux (1882-1944),²⁷ veurien en l'esport l'autoconservació de l'espècie, és una interpretació optimista on l'estatus del cos seria el centre del debat. D'altres com Huizinga (1872-1945),²⁸ veurien el contrari —interpretació pessimista— l'esport com una degeneració de l'esperit lúdic, el qual seria una funció estèril de la cultura.

Tanmateix, és necessari una pluralitat d'interpretacions on l'esport estigui unit a l'humanisme per la qual cosa a cada model d'humanisme li correspon un model d'esport, tant és així que un esport sense home esdevindrà un esport sense ànima.